

Nr 6

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av motioner om viss förstärkning av justitieombudsmannaämbetet.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 221 i första kammaren av herr *Sundin m. fl.* och nr 270 i andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* hemställes, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära skyndsamt prövning av frågan om JO-ämbetets förstärkning genom regionala befattningshavare med huvudsaklig uppgift att stärka allmänhetens rättsskydd bl. a. i fråga om skatteärenden» i enlighet med vad i motionerna anförts.

Beträffande motiveringen får utskottet, i den mån redogörelse icke lämnas i det följande, hänvisa till motionen i andra kammaren.

Nuvarande ordning. De grundläggande stadgandena om riksdagens ombudsmän ges i 96—100 §§ regeringsformen. Ombudsmännens huvuduppgift är i 96 § angiven som »att i egenskap av riksdagens ombud, efter den instruktion riksdagen för dem utfärdat, hava tillsyn över lagars och författningars efterlevnad, i vad de skola av dem, som i allo äro underkastade ämbetsansvar, tillämpas». Gällande instruktion för riksdagens ombudsmän antogs av riksdagen år 1957.

Ombudsmannaämbetena är till sin karaktär individualmyndigheter. De bildas av en enda person, som i princip innehar beslutsrätten; kollegial handläggning förekommer icke. Till ämbetena är knutna ett flertal underordnade befattningshavare. Sålunda upptar justitieombudsmannaämbetets personalförteckning 1 kanslichef, 3 byråchefer och 2 byrådirektörer, militieombudsmannaämbetets 2 byråchefer och 1 byrådirektör. Härtill kommer att ombudsmännens jämlikt 97 § regeringsformen utsedda ställföreträdare tjänstgör vid ämbetena under betydande tidsperioder av året. Organisationen är helt central; lokala befattningshavare finns icke. Enligt 99 § regeringsformen äger ombudsmännen att av »Konungens ämbetsmän i allmänhet» äska »laglig handräckning». Om tillsynsverksamhetens utövande lämnas i övrigt föreskrifter i instruktionen, varpå i detta sammanhang icke torde behöva ingås.

1963 års JO-utredning. Riksdagens ombudsmannaämbetens organisation och arbetsformer har under senare år varit föremål för betydande intresse

och åtskilliga reformyrkanden inom riksdagen. En ytterligare utbyggnad och effektivisering av tillsynsverksamheten har allmänt ansetts eftersträvarsvärd. Betydande förstärkningar genomfördes av riksdagen år 1957. Reformyrkanden återkom emellertid inom kort. Ett flertal motioner i ämnet väcktes sålunda åren 1962 och 1963. Samtliga hänvisades till konstitutionsutskottet. Sedan de år 1962 väckta uppskjutits till 1963 års riksdag, blev samtliga motioner behandlade gemensamt av sammansatt konstitutions-, banko- och första lagutskott. I sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 1 hemställde detta utskott, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om en allsidig och förutsättningslös utredning angående riksdagens ombudsmannaämbetens framtida organisation och verksamhetsformer. Den i enlighet härmed tillkallade utredningen har antagit benämningen 1963 års JO-utredning.

Utredningens direktiv återfinnes i nämnda utskottsutlåtande. Utskottet underströk särskilt, att utredningen borde vara allsidig och förutsättningslös och att den icke borde begränsas till organisatoriska frågor utan gälla även mera grundläggande frågor. Bland de möjligheter, som anvisats i motionerna eller eljest, nämndes av utskottet bl. a. att klyva justitieombudsmannaämbetet i två ämbeten, att ändra gränsen mellan de båda ombudsmännens arbetsfält, att inrätta ett ombudsmannaämbete med flera ombudsmän och därmed möjlighet till kollegial handläggning, att ge ombudsmännen rätt att hänvisa klagande att först vända sig till överordnad myndighet eller eljest överlämna vidtagande av vissa åtgärder på annan myndighet m. m. Av särskilt intresse att anteckna i detta sammanhang är ett motionspar vid 1962 års riksdag (I: 515 och II: 629), vari framfördes tanken på en till justitieombudsmannaämbetet knuten biträdande ombudsman för skatteärenden.

Motioner vid 1964 års riksdag. Även vid 1964 års riksdag väcktes ett flertal motioner, som förtjänar omnämnande i detta sammanhang. I ett till konstitutionsutskottet hänvisat motionspar (I: 454 och II: 544) hemställdes om lagändringar, främst upphävande av 113 § regeringsformen som begränsar »taxeringsmäns» arbetsansvar, i syfte att möjliggöra en fullständig kontroll över taxeringsmyndigheterna genom justitieombudsmannen. Motioner i samma syfte har även väckts vid innevarande års riksdag och behandlas i utskottets denna dag avgivna utlåtande nr 7, vartill här må hänvisas.

I ett annat motionspar vid 1964 års riksdag (I: 16 och II: 19) hemställdes om utredning och förslag rörande åtgärder, syftande till att förbättra den enskildes rättssäkerhet i skatteärenden, i ett annat motionspar (I: 453 och 545) om utredning beträffande möjligheterna till stärkande av den enskildes medborgarens rättsskydd i skattefrågor genom tillsättandet av en särskild befattningshavare vid justitieombudsmannaämbetet, beredande av

full insyn för detta ämbete i samtliga skattemyndigheters verksamhet m. m. I remissyttrande över dessa motioner framhöll justitieombudsmannen bl. a., att om skattemyndigheterna bleve helt underställda hans tillsyn, detta skulle medföra en så betydande ökning av arbetsbördan, att en förstärkning av personalen hos ämbetet blev oundgänglig. Över de sistnämnda båda motionerna i vad de avsåg justitieombudsmannaämbetet avgav bankoutskottet utlåtande (nr 42). Utskottet avstyrkte motionerna under framhållande främst, att syftet syntes redan tillgodosett genom 1963 års JO-utredning. Över motionerna i övrigt liksom över det andra i detta stycke nämnda motionsparet avgavs utlåtande (nr 61) av bevillningsutskottet, vilket likaledes avstyrkte bifall.

Samtliga här berörda motioner avslogs av riksdagen.

De föreliggande motionerna. Vikten av att de enskilda får sina tillbörliga krav på rättsskydd i skatteärenden uppfyllda understrykes av motionärerna, som antecknar, att denna fråga otvivelaktigt kommer att behandlas av 1963 års JO-utredning. Efter att ha upplyst om vad justitieombudsmannen anförde i sitt ovan berörda remissyttrande till 1964 års bevillningsutskott om behovet av personalförstärkning, därest skattemyndigheterna helt läggs under hans tillsyn, uttalar motionärerna:

I direktiven för 1963 års JO-utredning synes emellertid icke ha beaktats frågan om vilken form ämbetets personalförstärkning skulle kunna tänkas erhålla eller om alternativt andra åtgärder i samma syfte skulle kunna diskuteras. Det ständigt stigande antalet skatteärenden och allmänhetens oundersägligt stora behov av bistånd i den rättsliga prövningen av den administrativa handläggningen av skatteärenden kan motivera en prövning av möjligheterna till en decentralisering av JO-ämbetets allmänna bevakningsfunktion och kontakt med allmänheten. Denna decentralisering kunde tänkas få den utformningen att JO-ämbetet förstärkes med lokala »ombud» eller representanter i varje län eller för grupper av län. Dessa lokala befattningshavare, underordnade JO-ämbetet, kunde förutsättas spela rollen av ämbetets kontaktmän med allmänheten.

Motionärerna framhåller, att det lämpligaste vore att JO-utredningen finge pröva den upptagna frågan. Därest det skulle vara för sent att lämna utredningen tilläggsdirektiv, bör det dock vara möjligt att i samband med behandlingen av utredningens blivande förslag, före avlämnande av proposition i ämnet, pröva frågan i särskild ordning.

Utskottet. Den i förevarande motioner väckta frågan, om justitieombudsmannaämbetet bör förstärkas med regionala befattningshavare, har icke tidigare varit föremål för övervägande. Den aktualiserades sålunda ej i samband med att 1963 års JO-utredning tillsattes. Utan att taga ställning i sak finner utskottet, att även detta nu framkomna uppslag till förstärkning av justitieombudsmannaämbetet bör prövas i samband med den allmänna översyn av den framtida organisationen och verksamhetsformerna för riksdagen.

gens ombudsmannaämbeten, som nu pågår. Efter att ha gjort sig under-
rättat om arbetsläget för 1963 års JO-utredning får utskottet därför hem-
ställa,

att riksdagen, i anledning av motionerna I: 221 och
II: 270, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att mo-
tionerna överlämnas till 1963 års JO-utredning.

Stockholm den 2 mars 1965

På konstitutionsutskottets vägnar:

GEORG PETTERSSON

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Georg Pettersson, Torsten Andersson,
Damström, fru Segerstedt Wiberg, herrar Sveningsson, Carl Albert Ander-
son*, Dahln, Sörlin*, Dahlberg och Risberg; samt

från a n d r a kammaren: herrar Adamsson, Nilsson i Östersund, von
Friesen, Henningsson, Wahlund, Magnusson i Tumhult, fru Thunvall,*
herrar Johansson i Trollhättan, Hamrin i Jönköping och Larsson i Luttra.

* Ej närvarande vid justeringen.